

УДК 336.1

МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА БАНКІВ**Клітинський Ю.С., Шпаковська Н.І.****THE MECHANISM OF INTERACTION OF LOCAL GOVERNMENTS AND BANKS****Klityns'kyj Ju.S., Shpakovs'ka N.I.**

У статті визначено передумови вдосконалення механізму взаємодії органів місцевого самоврядування та банків шляхом розміщення тимчасово вільних бюджетних коштів на банківських депозитних рахунках. Розкрито сутність та елементи механізму взаємодії суб'єктів, порядок розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних рахунках у банках. Запропонована система показників оцінки ефективності використання вільних залишків бюджетних коштів.

Ключові слова: залишок вільних грошових коштів, банк, органи місцевого самоврядування, механізм взаємодії, бюджетне планування, депозити, оцінка ефективності.

Постановка проблеми. В сучасних умовах нестачі власних фінансових ресурсів для покриття дефіциту місцевих бюджетів невідкладним стає завдання залучення додаткових ресурсів шляхом використання механізмів взаємодії органів місцевого самоврядування з кредитною системою держави. Задоволення регіональної економіки в кредитних ресурсах забезпечує підвищення її стійкості за рахунок залучення кредитних ресурсів в ефективні та конкурентоздатні виробництва і види діяльності. Разом з тим, використання механізму взаємодії та відповідних інструментів запозичень з метою забезпечення видаткових зобов'язань органів місцевого самоврядування пов'язане з протиріччям бюджетного законодавства та недосконалістю механізмів запозичень для фінансування дефіцитів бюджетів. Виходячи з цього, наукове вирішення проблем щодо побудови ефективного механізму взаємодії банківської системи та органів місцевого самоврядування є актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних основ і методичного апарату оцінки кредитного потенціалу регіону приділяється значна увага в працях вітчизняних науковців, серед яких: І. М. Вахович, Г. В. Возняк, М. А. Козоріз, Л.А. Костирко, О. М. Люткевич, В. М. Мережко, О. М. Мороз, І. С. Музика, К. А. Срібна [1-4; 6]. Існуючі дослідження в основному присвячені розкриттю інструментарію кредитування та оцінці кредитного потенціалу. Проте недостатня увага приці-

ляється питанням вдосконалення механізму взаємодії банків та органів місцевого самоврядування в бюджетному процесі.

Мета статті – розробка та обґрунтування механізму взаємодії банків та органів місцевого самоврядування в бюджетному процесі.

Викладення основного матеріалу. Результати дослідження свідчать про наявність тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів, які приносять додатковий дохід від їх розміщення на рахунках у банках: 2012 р. - 288 043,4 тис. грн.; 2013 р. - 129 774,4 тис. грн. [7, с. 136]. Для ефективного управління вільними залишками коштів необхідний механізм, що представляє собою сукупність засобів і методів управління тимчасово вільними фінансовими ресурсами місцевих органів влади. Механізм взаємодії органів місцевого самоврядування та банків повинен бути орієнтованим на забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів. Основними передумовами вдосконалення механізму взаємодії органів місцевого самоврядування з банками є:

1) слабкий взаємозв'язок між регіональним плануванням і прогнозуванням бюджету на макрорівні;

2) розподіл бюджетних коштів суб'єктами планування не відображає реальної потреби у фінансових ресурсах на планований період;

3) при виконанні державних програм органи місцевого самоврядування потребують додаткові асигнування і не планують залучення власних коштів;

4) бюджетні програми, в основному, орієнтовані на поточну діяльність органів місцевого самоврядування; відсутня чітка взаємна ув'язка цілей, завдань і програм суб'єктів бюджетного планування;

6) відсутня тісна взаємодія між територіальними громадами і комерційними банками.

Головною метою цього механізму є підвищення ефективності використання бюджетних коштів та фінансової забезпеченості органів місцевого самоврядування. Основні елементи цього механізму наведені на рис. 1.

Рис. 1. Механізм взаємодії органів місцевого самоврядування з комерційними банками

Основні завдання формування механізму взаємодії органів місцевого самоврядування з банківськими інститутами полягають у наступному. Перша група завдань пов'язана з виявленням та оцінкою вільних грошових залишків місцевих бюджетів. Органи місцевого самоврядування в результаті виконання бюджету поточного фінансового року мають тимчасово вільні грошові кошти, які утворюються за рахунок касових розривів в строках і обсягах надходжень, перевищення дохідної частини над видатковою та дотаційних надходжень з бюджетів вищих рівнів.

Друга група завдань полягає у необхідності вдосконалення бюджетного процесу з урахуванням розміщення вільних залишків коштів у банках для отримання додаткового доходу з метою його використання в інтересах відповідної території. При реалізації механізму взаємодії органів місцевого самоврядування з комерційними банками необхідно враховувати особливості бюджетного процесу на місцевому рівні і можливості банків щодо надання послуг з розміщення тимчасово вільних коштів на депозитних рахунках.

Цей механізм може бути представлений двома варіантами: перший - виконання бюджету за умови фінансової самодостатності території; другий - для дотаційних територій розміщення вільних залишків грошових коштів на депозитах банку після закінчення фінансового року. Таким чином, з'являється можливість вирішувати проблеми покриття дефіциту місцевих бюджетів без додаткового залучення міжбюджетних трансфертів за рахунок відсотків по

вкладу в банку. Розширення доступу до вільних бюджетних ресурсів сприяє забезпеченню ліквідності банків та вирішенню проблеми обмеження доступу до кредитних ресурсів суб'єктів реального сектора економіки.

Механізм взаємодії комерційних банків з органами місцевого самоврядування полягає в максимально ефективному використанні виділених місцевим бюджетам фінансових ресурсів. Однією з умов досягнення поставлених цілей є зміна концепції бюджетного управління та фінансування. Бюджетування, орієнтоване на результат, є частиною загального процесу управління бюджетним процесом, яке повинно поєднуватися з сучасними методами управління. Частиною проблем необхідно вирішувати із залученням банківського сектора економіки. При формуванні та реалізації бюджетної стратегії взаємодії з комерційними банками необхідно керуватися принципами формування ефективного механізму регулювання та забезпечення довгострокової збалансованості бюджету з виходом на самодостатній рівень. Це забезпечить більш тісну взаємодію органів місцевого самоврядування з комерційними банками і створить можливість розміщення вільних залишків на банківських депозитних рахунках.

Механізм оцінки фінансових можливостей територіальних громад повинен поєднувати оцінку очікуваної ефективності та результати аналізу альтернативних рішень щодо вибору програм соціально-економічного розвитку та можливостей фінансування комерційними банками. Головні розпорядники коштів самостійно повинні визначати форми ро-

зміщення залишку вільних грошових коштів на депозитних рахунках.

Третє завдання - розробка методики оцінки ефективності використання вільних залишків коштів, заснована на аналітичних показниках. Система показників наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Система показників оцінки ефективності використання вільних залишків бюджетних коштів

Назва	Сутність	Алгоритм розрахунку
Показник ефективності використання вільного залишку грошових коштів ЕВВЗК ₁	відображає суму нарахованих банком відсотків на вільний залишок грошових коштів до загальної суми всіх видатків місцевого бюджету. Чим ближче показник до 1, тим більше витрат за соціальними програмами органів місцевого самоврядування буде фінансуватися за рахунок розміщених вільних залишків в банківській системі	$ЕВВЗК_1 = \frac{ВЗК + НП}{В}$
Показник ефективності використання вільного залишку грошових коштів ЕВВЗК ₂	визначає ефективність вільного залишку коштів не за всіма розміщеними коштами, а тільки за нарахованими банком відсотками, характеризує суму додаткових фінансових ресурсів, які могли б бути використані на різні економічні та соціальні програми.	$ЕВВЗК_2 = \frac{НП}{В}$
Показник доходності коштів вільного залишку ДЗ	показує частку відсотків, нарахованих банком на залишок вільних коштів, розміщених на рахунках, у загальній сумі всіх доходів місцевого бюджету	$ДЗ = \frac{НП}{Д}$
Умовні позначення: де ЕВВЗК - ефективність використання вільного залишку коштів; ВЗК - вільний залишок коштів, розміщений в банку; НП - відсотки, що нараховуються банком на вільний залишок грошових коштів; В - всі видатки місцевого бюджету; ДЗ - доходність коштів вільного залишку; Д - загальна сума доходів місцевого бюджету		

Виходячи з показників, для найбільшої ефективності необхідно збільшувати розмір вільного залишку або вибирати для вкладу банки, що пропонують більш високу процентну ставку. Отже, ефективність залежить від величини вільного залишку і ставки відсотка, що нараховується банком.

Використання запропонованих коефіцієнтів ефективності надає можливість здійснювати контроль над невикористаними коштами, а також прогнозувати можливість спрямування бюджетних коштів на фінансування економічних і соціальних програм.

В Україні порядок розміщення тимчасово вільних грошових коштів місцевих бюджетів регламен-

тується відповідною постановою Кабінету Міністрів України [5] та передбачає такі етапи:

1. Прийняття місцевою радою рішення щодо розміщення тимчасово вільних коштів на вкладних (депозитних) рахунках у банках та формування заявки-пропозиції із зазначенням обсягу коштів, умов за вкладом, адреси та дати прийняття пропозиції банку. Критеріями вибору банків для розміщення на конкурсних засадах тимчасово вільних коштів у банках встановлено такі: 1) статутний капітал банку становить або перевищує 10 млрд. гривень; 2) держава прямо та/або опосередковано володіє 75 чи більше відсотками статутного капіталу та/або голосів банку; 3) протягом останнього року Національний банк не застосовував до банку заходів впливу у вигляді розпорядження щодо обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів операцій з високим ступенем ризику та призначення тимчасової адміністрації.

2. Формування конкурсної комісії у складі не менш як п'ять осіб з представників місцевої держадміністрації та виконавчого органу ради, органу Державної казначейської служби, структурного підрозділу Національного банку.

3. Проведення засідання конкурсної комісії протягом п'яти робочих днів з дати закінчення строку подання банками пропозицій та визначення більшості голосів банку-переможця, який запропонував найвищу процентну ставку за вкладом (депозитом) на відповідний строк. Рішення конкурсної комісії оформляється протоколом, який підписується всіма її членами, що брали участь у голосуванні.

4. Укладення договору банківського вкладу (депозиту) між фінансовим органом та банком.

5. Перерахування тимчасово вільних коштів з рахунків місцевих бюджетів в органах Державної казначейської служби на відкриті у банках вкладні (депозитні) рахунки.

6. Зарахування коштів за користування вкладом (нарахованих процентів) до доходів загального фонду місцевого бюджету на рахунок Державної казначейської служби у строки, передбачені умовами договору.

7. Повернення відповідно до умов договору вкладу (депозиту) або його частини із вкладних (депозитних) рахунків у банках на відповідні рахунки місцевих бюджетів в органах Державної казначейської служби.

Необхідними умовами розміщення тимчасово вільних коштів на вкладних (депозитних) рахунках у банках є відсутність на дату розміщення тимчасово вільних коштів простроченої кредиторської заборгованості та непогашених середньострокових позик в поточному бюджетному періоді. Тимчасово вільні кошти можуть розміщуватися на вкладних (депозитних) рахунках у банках лише у межах поточного бюджетного періоду та повинні бути повернені на рахунки бюджету, з яких вони перераховувалися, не пізніше ніж за 10 днів до закінчення такого бюджетного періоду [5].

Висновки. Механізм управління тимчасово вільними коштами місцевих бюджетів потребує вдосконалення на етапах планування, організації та розміщення бюджетних коштів на банківські депозити. Цей механізм потребує мінімізації документообігу, підвищення прозорості та визначення параметрів розміщення за визначеними принципами. Формування механізму управління тимчасово вільними коштами бюджетів неможливо без регулювання законодавчої та нормативної бази на всіх етапах виконання місцевого бюджету та взаємодії з банківським сектором.

Вдосконалення взаємодії органів місцевого самоврядування та комерційних банків дозволить генерувати додаткові доходи для фінансування соціально-економічних програм територій та зменшити залежність від дотацій бюджетів вищих рівнів.

Л і т е р а т у р а

1. Козоріз М. А. Методичні засади оцінки кредитного потенціалу регіону / М. А. Козоріз, І. С. Музика // Фінанси України: науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал. - 2012. - № 6. - С. 58-67.
2. Концептуальні засади формування і оцінки фінансового потенціалу регіону / [Козоріз М. А., Люткевич О. М., Возняк Г. В., Музика І. С. та інші.]. - Львів : НАН України Інститут регіональних досліджень, 2011. - 100 с.
3. Костырко Л.А. Управление ресурсной базой коммерческого банка: Монография / Л.А. Костырко, Т.В. Пашенко, М.М. Агеев. - Луганск: ВУГУ, 1999. - 235 с.
4. Мережко В. М. Фінансово-кредитні інструменти соціально-економічного розвитку регіону / В. М. Мережко, О. М. Мороз // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. - 2004. - № 4. - С. 382-386.
5. Порядок розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2011 р. № 6 // Офіційний вісник України. - 2011. - № 2. - ст. 103
6. Срібна К.А. Формування оптимальної структури кредитних ресурсів банківських інститутів на рівні регіону // Экономика и управление. - 2008. - № 6. - с. 43-49.
7. Статистичний збірник "Бюджет України 2013". Виконавці: Калініченко Л.М., Гайдученко Г.В., Пивоваренко Т.А., Тригуб Н.П. - Міністерство фінансів України, 2014. - 244 с.

References

1. Kozoriz M. A. Metodichni zasady ocinky kredytnogo potencialu regionu / M. A. Kozoriz, I. S. Muzyka // Finansy Ukrainy: naukovo-teoretychnyj ta informacijno-praktychnyj zhurnal. - 2012. - № 6. - S. 58-67.
2. Konceptual'ni zasady formuvannja i ocinky finansovogo potencialu regionu / [Kozoriz M. A., Ljutkevych O. M., Voznjak G. V., Muzyka I. S. ta inshi.]. - L'viv : NAN Ukrainy Instytut regional'nyh doslidzhen', 2011. - 100 s.
3. Kostyrko L.A. Upravlenye resursnoj bazoj kommercheskogo banka: Monografija / L.A. Kostyrko,

T.V. Pashhenko, M.M. Ageev. - Lugansk: VUGU, 1999. - 235 s.

4. Merezko V. M. Finansovo-kredytni instrumenty social'no-ekonomichnogo rozvytku regionu / V. M. Merezko, O. M. Moroz // Visnyk Hmel'nyck'ogo instytutu regional'nogo upravlinnja ta prava. - 2004. - № 4. - S. 382-386.
5. Porjadok rozmishhennja tymchasovo vil'nyh kosh-tiv miscevyh bjudzhetiv na vkladnyh (depozytnyh) rahunkah u bankah. Zatverdzheno postanovoju Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 sichnja 2011 r. № 6 // Oficijnyj visnyk Ukrainy. - 2011. - № 2. - st. 103
6. Sribna K.A. Formuvannja optymal'noi' struk-tury kredytnyh resursiv bankivs'kyh instytutiv na rivni regionu // Ekonomyka u upravlenye. - 2008. - № 6. - s. 43-49.
7. Statystychnyj zbirnyk "Bjudzhet Ukrainy 2013". Vykonavci: Kalinichenko L.M., Gajduchenko G.V., Pyvovare-nko T.A., Trygub N.P. - Ministerstvo finansiv Ukrainy, 2014. - 244 s.

Клітинський Ю.С., Шпаковская Н.И. Механизм взаимодействия органов местного самоуправления и банков

В статье определены предпосылки совершенствования механизма взаимодействия органов местного самоуправления и банков путем размещения временно свободных бюджетных средств на банковских депозитных счетах. Раскрыта сущность и элементы механизма взаимодействия субъектов, порядок размещения временно свободных средств местных бюджетов на депозитных счетах в банках. Предложена система показателей оценки эффективности использования свободных остатков бюджетных средств.

Ключевые слова: остаток свободных денежных средств, банк, органы местного самоуправления, механизм взаимодействия, бюджетное планирование, депозиты, оценка эффективности.

Klityns'kyj Ju.S., Shpakovs'ka N.I. The mechanism of interaction of local governments and banks

The article defined conditions improvement of interaction of local governments and banks by placing temporarily free budget funds on bank deposits. Explained the essence and elements of the mechanism of interaction, the order of placement of temporary free local budgets in deposit accounts at banks. Proposed the system of indicators to measure the efficiency of free residual budget.

Key words: balance of free cash, bank, local governments, the mechanism of interaction, budgeting, deposits, evaluation of effectiveness.

Клітинський Ю.С. аспірант кафедри "Фінанси" Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля,

Шпаковська Н.И. аспірантка кафедри "Фінанси" Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
financesnu@ukr.net

Рецензент: д.е.н., професор Костырко Л.А.

Стаття подана 20.01.2015